

**Marek Marciniak, Maciej
Witkowski, Zbigniew Doliński**

**Dolina Królów. Grobowiec Ramzesa
III**

Informator Archeologiczny : badania 14, 280-281

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

części scen. Dotychczas największa partia zrekonstruowanej z fragmentów ściany mierzy 3,5 m wysokości i 2,5 m długości. Odtworzono także część dekoracji niszy i przyległej ściany, przy czym udało się połączyć 287 fragmentów. Podobnie jak w ubiegłym sezonie, zestawianie dokonywane jest prowizorycznie, przy użyciu podpór z cegły i kamienia, a zestawione reliefy wszystkie znajdują się w magazynie. Z uwagi na polichromię zachowaną na reliefach i konieczność opracowania właściwych metod jej zabezpieczenia i łączenia fragmentów, nie stosuje się trwałego spajania odnalezionych koneksji. Metody zaś trwałej rekonstrukcji reliefów zależne będą od ostatecznego przeznaczenia tego materiału zabytkowego. Trudno jest w chwili obecnej stwierdzić, czy możliwe będzie dokonanie choćby częściowej rekonstrukcji ścian świątyni na ich pierwotnym miejscu, czy też ten ogromny materiał o wielkiej wartości artystycznej i naukowej zostanie ekspozycyjny w muzeum.

Segregację i uporządkowanie kilku tysięcy odłamków piaskowcowych w lapidariach zakończono. Wydzielono następujące grupy elementów architektonicznych: architrawów, kolumn, filarów, gzymsów, obramowań oklennych, bloków stropowych, nadproży oraz kilku kategorii konstrukcyjnych bloków o powierzchniach opracowanych bądź pokrytych zaprawą.

Osobnym problemem stała się konserwacja odkrytego w 1965 r. posągu króla Totmesa III siedzącego na tronie. Ten blisko 2-metrowej wysokości posąg, o częściowo zachowanej polichromii, wykonany został ze sjenodorytu, materiału, w którym składniki mineralne mają różne współczynniki rozszerzalności pod wpływem zmian temperatury. Jak ogromna większość rzeźb modelowanych w tym materiale, tak i ten, niemal kompletnie zachowany posąg, ma siatkę głębokich spękań powierzchni i w niektórych partiach daleko posunięty rozpad kamienia. Zespół konserwatorski kierowany przez dr. Zdzisława Bąkowskiego zabezpieczył zabytek i dokonał badań, aby w ciągu najbliższych sezonów przystąpić do przeprowadzenia trwałego zakonserwowania posągu.

DOLINA KRÓLÓW
Grobowiec Ramzesa III

Polska Stacja Archeologii
Śródziemnomorskiej
w Kairze

Badania prowadzili dr Marek Marciniak,
mgr Maciej Witkowski i Zbigniew Doliński,
fotograf. Finansowała Stacja ASUW. Czwarty
sezon prac dokumentacyjnych. Grobowiec
Ramzesa III.

Kontynuowano prace badawcze i dokumentacyjne, które skoncentrowały się głównie w Sali Sarkofagowej i czterech bocznych pomieszczeniach z nią połączonych. Wykonano około 50 rysunków w skali 1:10, wszystkich ścian i filarów w Sali Sarkofagowej. Skalowane rysunki były jedyną możliwą formą udokumentowania niezwykle silnie zniszczonych

reliefów na ścianach tej sali. Pozwoliło to na odczytanie zupełnie nieznanych i do tej pory nieodczytanych fragmentów tekstów, które zidentyfikowano jako należące do 2, 8, 9, 10 i 11 bramy z Księgi Bram.

Wykonano także dokumentację rysunkową w skali 1:10 i w skali 1:20 wszystkich wejść oraz pozostałych trzech sal, za salą sarkofagową grobowca.

Wykonano szczegółowe opisy stanu zachowania dekoracji i tekstów w Sali Sarkofagowej, w trzech salach poza nią i w czterech bocznych pokojach, znajdujących się w czterech narożnikach Sali Sarkofagowej.

Fotograf misji wykonał około 100 ujęć fotograficznych detali architektonicznych, archeologicznych i ikonograficznych w całym grobowcu.

MINSHAT ABU OMAR
Północnowschodnia Delta

Państwowe Zbiory Sztuki
Egipskiej w Monachium
we współpracy z Polską
Stacją Archeologii
Śródziemnomorskiej UW
w Kairze i Muzeum
Archeologicznym
w Poznaniu

Badania prowadził prof. dr Dietrich Wildung z PZSZE w Monachium, tokiem prac terenowych kierował doc. dr hab. Lech Krzyżaniak z MAP. Finansowały PZSZE w Monachium. Trzeci sezon badań. Nekropole: z okresu predynastycznego i grecko-rzymskiego oraz osada z okresu grecko-rzymskiego.

W pracach międzynarodowej ekspedycji wzięło udział 3 uczestników z Polski. Kontynuowano eksplorację obu nekropoli odkrytych w toku dwu pierwszych kampanii oraz zainicjowano badania osady z okresu grecko-rzymskiego - zamierzając dotrzeć do hipotetycznej głębiej zalegającej warstwy kulturowej z okresu predynastycznego. Wszystkie obiekty położone są w łańcuchu płaszczystych pagórków zwirowych, wynoszących się ponad terasę uprawną.

Na nekropoli ze schyłku okresu predynastycznego odkryto dalszych 42 grobów. Pochówki ludzkie charakteryzowały się wyposażeniem i innymi cechami obrządku pogrzebowego obserwowanymi już w toku pierwszych dwu kampanii. Przeważały groby występujące w wyraźnej koncentracji, na skraju płaszczystego pagórka, z których większość była ubogo wyposażona i płytko wkopana. Najczęściej zawierały one zwłoki młodych osobników ułożone na prawym boku, w pozycji z nogami podkurczonymi i zorientowane głowami na północ lub północny-wschód. Funkcję przystawek w tych grobach pełniły ceramiczne naczynia "kuchenne" i sznury paciorków z karneolu, używane